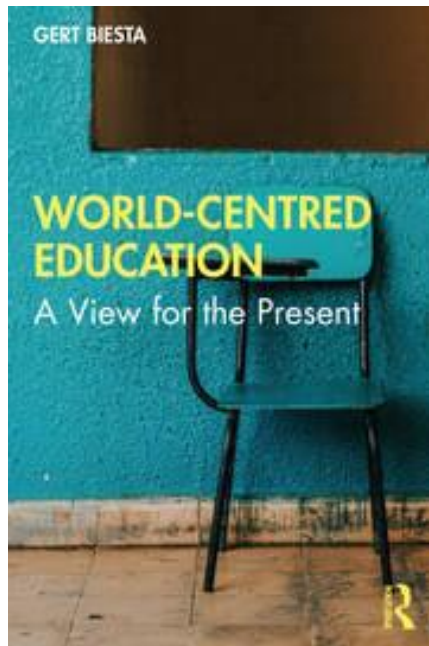

WERELDGERICHT ONDERWIJS: TIJD VOOR EEN NIEUWE INSTEEK?

Gert Biesta

2021/2022

‘A VIEW FOR THE PRESENT’

NIET TOEKOMSTGERICHT, WANT
ONDERWIJS EN ONDERWIJZEN VINDEN
ALTIJD IN HET HIER EN NU PLAATS

EN DE CENTRALE VRAAG IS STEEDS WAT
HIER EN NU GEDAAN MOET WORDEN

DAT VRAAGT WAARNEMINGSVERMOGEN

A VIEW OF THE PRESENT

WERELDGERICHT ONDERWIJS: EEN DUBBELE INTERVENTIE

[1] een retorische interventie in de eeuwige slingerbeweging tussen eenzijdige opties

leerstofgericht onderwijs (ook curriculum-gericht, kennis-gericht, basisvaardigheden), en
kindgericht onderwijs (ook leerling/student gericht, ontwikkeling, spel, talenten)

het gaat er in het onderwijs om de nieuwe generatie toe te rusten
en aan te moedigen voor hun leven 'in' en 'met' de wereld

en daarbij in beeld krijgen dat de wereld geen winkel is, maar een realiteit
met een eigen integriteit, die grenzen stelt aan wat we er mee kunnen doen
zie de ecologische crisis – de democratische crisis – de ego-logische crisis

waar die grenzen zijn 'vergeten'

wat betekent dat de wereld iets van ons vraagt: de wereld als appel

[2] dat zouden we een ontologische interventie kunnen noemen

TWEE CENTRALE IDEEËN

[1] educatieve vragen zijn fundamenteel existentiële vragen

[2] onderwijzen en opvoeden zijn allereerst handelingen

DIT HEEFT IETS TE MAKEN MET TALEN EN VOCABULAIRES

in het Nederlands: onderwijs, opvoeding en vorming

en ook: onderwijzen, opvoeden en vormen

educatie' en 'educatief' zijn (ambivalente) anglicismen

in het Engels: 'education,' wat eerder als proces dan als handeling wordt begrepen
en waarin geen goede term voor en geen goed begrip van het pedagogische bestaat

de handeling heet 'teaching' maar heeft alleen betekenis in de onderwijscontext

anders wordt het 'opbringing'

'onderwijspedagogisch' als vertaling van 'educational'

in het Duits: Bildung, Ausbildung, Erziehung

IN WELKE ZIN ZIJN EDUCATIEVE VRAGEN EXISTENTIEEL?

HOEVEEL DOET ONS WERK ER TOE?
EN HOE DOET ONS WERK ER TOE?

AANLEG – OMGEVING – ONDERWIJS

33 % - 33 % - 33 %?

10 % - 30 % - 60 %?

20 % - 60 % - 20 %?

80 % - 15 % - 5 %?

of . . . ?

Allgemeine Pädagogik
(1987, 2015)

KON ROSA PARKS NIET LEZEN?

ONDERWIJS GEFAALD?

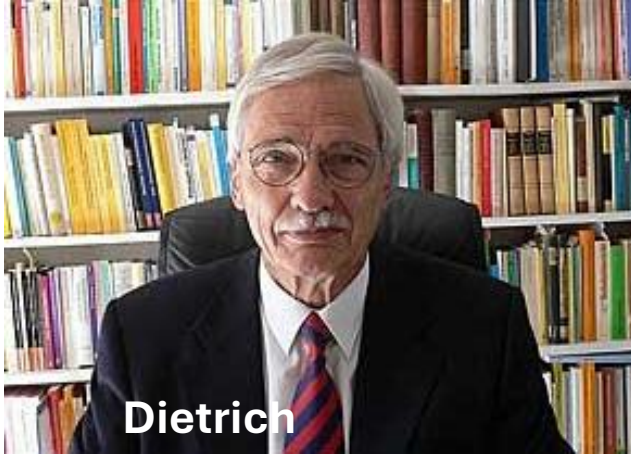
ADOLF EICHMANN ALS MODELBURGER?

ONDERWIJS GESLAAGD?

EEN OPMERKELIJK ANTWOORD

AANLEG & OMGEVING SAMEN ALTIJD 100%!

ONDERWIJZEN GAAT OM EEN ANDERE VRAAG

**HOE UIT DIE MIX EEN 'IK'
NAAR VOREN GEROEPEN KAN WORDEN**

↓
EEN VRAAG VAN EEN ANDERE ORDE

‘Aufforderung zur Selbsttätigkeit’

↓
**aansporen tot zelfstandigheid – aansporen tot persoon-willen-zijn
niet ‘wees jezelf’ maar ‘wees een zelf’ – vergeet jezelf niet**

**We kloppen op de ‘deur’ van onze leerlingen en vragen: “Is daar iemand?”
Waarop Eichmann zei ‘Niet thuis!’ en Parks zei ‘Ik blijf zitten!’**

LET OP

DIT IS NIET DE VRAAG WIE WE ZIJN (IDENTITEIT)
MAAR DE VRAAG HOE WE ZIJN
HOE WE PROBEREN ONS LEVEN TE LEIDEN

PERSOON: DE MANIER WAAROP EEN INDIVIDU BESTAAT

de vraag wat ik ga doen met mijn identiteit,
met alles wat ik weet en kan, met mijn talenten
èn met mijn beperkingen
vooral als het erop aankomt

PERSOON-ZIJN

wat afhangt van wat er
op ons levenspad komt,
van wat ons gegeven wordt
JUIST OOK IN HET ONDERWIJS

If I left Ukraine, I would be alive but I
would no longer be a person - Zelensky

TUSSENSTAND

**DE VRAAG IS WAAR PARKS EN EICHMANN VERSCHILLEN
EN OF WE DAT VERSCHIL KUNNEN BENOEMEN
EN ONDERWIJSMATIG EEN PLEK KUNNEN GEVEN**

**ZE HEBBEN ALLEBEI GELEERD
ZE HEBBEN ZICH ALLEBEI ONTWIKKELD
ZE HEBBEN ALLEBEI VAARDIGHEDEN VERWORVEN**

**ZE HEBBEN ALLEBEI HERSENEN EN FRONTALE KWABBEN
ZE HEBBEN ALLEBEI COGNITIE EN GEHEUGEN
ZE HEBBEN ALLEBEI PSYCHOLOGISCHE BASISBEHOEFTE**

AND SO ON . . .

**ZE VERSCHILLEN IN HUN PERSOON-ZIJN
IN HUN VERHOUDING TOT HUN EIGEN IK
WAT DE VRAAG OPROEPT OF EN HOE DAT 'IK' OOI IS AANGESPROKEN**

OOK IN HET ONDERWIJS

EEN GENUANCEERD BILDUNGS-BEGRIP KAN HELPEN

Winfried Böhm (2017)

„Bildung meint weder die organologische Ausfaltung von Anlagen noch ein von außen
Menschen gestopft Wissen – das eine hieße **Entwicklung**, das andere **Lernen bzw. Unterricht**. Bildung meint weder das naturwüchsige Sich-Ausleben eines selbstgenügsamen Individuums noch die eindämmende Vergesellschaftung des Menschen – das eine hieße **(blinde) Selbstverwirklichung**, das andere **Sozialisation oder Ausbildung**.

Bildung meint überhaupt nicht einen solchen eindimensionalen Vorgang, sondern den eminent spannungsreichen dialektischen Prozess **der Auseinandersetzung des Menschen mit der Welt** in der Weise, dass das menschliche Individuum **von seiner natürlichen Selbstbezogenheit ablasst**, sich **von der Befangenheit in seinem Erfahrungswelt befreit**, sich **auf die Welt einlasst** und in der Hingabe an seine ihm **eigentümliche Berufung zum Weltdienst** sich selber als **sich** in Raum und Zeit zusammenfassende Person **findet und sich** quasi auf eine höheren Stufe auf sich **zurücknimmt**.“

IN HET NEDERLANDS . . .

VORMING (BILDUNG)

Vorming gaat **niet over de ontwikkeling van talenten** en ook **niet over kennis die er van buitenaf ingestopt wordt**. Het ene heet **ontwikkeling**, het andere **instructie**.

Vorming is **niet de manier waarop een individu zijn talenten uitleeft**,
en ook **niet de inperkende invloed van de samenleving**.

Het ene heet **blinde zelfrealisatie**, het andere **socialisatie**.

Vorming is **überhaupt geen een-dimensionaal proces**, maar heeft betrekking op
de spanningsvolle manier waarop **de mens zich uiteenzet met de wereld**.

En wel op zo dat het menselijke individu **diens natuurlijke zelfbetrokkenheid achter zich laat** en **zich bevrijdt van het opgesloten zijn in de eigen ervaringswereld**.

En **zich inlaat met de wereld**, de roeping om de wereld te dienen op zich neemt en **zichzelf daar als persoon aantreft**, en zichzelf als het ware **op een hoger niveau herneemt**.

DIT IS BRILLIANT, MAAR WAT HIER (NOG) ONTBREEKT IS . . .

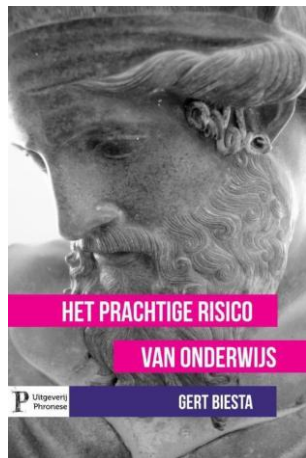
... DE KLOP OP DE DEUR ('ERZIEHUNG')

**DIE KLOP KOMT VAN BUITEN
EEN TRANSCENDENT MOMENT**

**DIE KLOP ONDERBREEKT
omdat het iemand op zichzelf wijst
op diens mogelijkheid om een zelf te zijn**

**DIE KLOP IS 'DE EERSTE VRAAG'
"Mens, waar ben je?"
de schepping van de mens als opwekking**

**die 'inbreekt' in de ontwikkeling van een lerend organisme
en daar diens vrijheid tegenkomt**

**want de mens kan altijd 'niet thuis' geven
daarom is het kloppen een (prachtig) risico**

HOE VERSCHIJNT DE KLOP IN HET ONDERWIJS?

in de unieke en onderscheiden vorm van het onderwijs

ONDERWIJZEN = WIJZEN

**‘Wenn es das Zeigen nicht gibt,
dann auch keine Erziehung’**

**“Die Kunst der Umlenkung des Blicks”
het ‘ombuigen’ van de aandacht**

een kunst, geen techniek of technologie

**onderwijzen kan de aandacht niet veroorzaken
en ook niet afdwingen of onder controle brengen
(maar zie ‘eye-tracking’ en ‘hersenen’)**

maar er alleen toe uitnodigen en toe aansporen

**“Kijk, daar is iets waarvan ik denk dat het goed
voor jou zou zijn om er aandacht aan te besteden.”**

Klaus Prange
(1939-2019)

TWEE BELANGRIJKE INZICHTEN

[1] HET DUBBELE KARAKTER VAN (ONDER)WIJZEN IEMAND OP IETS WIJZEN

niet 'Kijk daar eens!' maar 'Hé *jij*, kijk daar eens'!

(onder)wijzen is subjectiverend:
het brengt het 'ik' van de leerling in het spel
(onder)wijzen is wereldgericht:
het brengt de wereld in het geding

[2] DE 'PÄDAGOGISCHE DIFFERENZ'

de fundamentele kloof tussen
'de leerling ergens op wijzen' en 'dat wat de leerling daarmee doet'
ook omdat wat de leerling ermee doet niet reactief maar reflexief is

(ONDER)WIJZEN VERWIJST NAAR DE VRIJHEID VAN DE LEERLING

**het technologische 'tekort' van het onderwijs is niet een probleem
dat opgelost zou moeten worden (door effectiviteitsonderzoek)**

**het is een 'ruimte' die gekoesterd moet worden
zodat de leerling als subject kan verschijnen in het onderwijs
en niet tot object wordt gemaakt (of zichzelf moet objectiveren - zelfregulatie)**

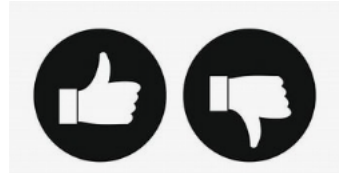
**dit is geen (Aristotelische) mens-*wording* (chronos)
[niet het actualiseren van potentie, of het ontwikkelen van talenten]
maar een gewekt worden voor de mogelijkheid van mens-zijn (kairos)**

**de esthetiek van het onderwijzen
in tegenstelling tot anesthetisch onderwijs
niet alleen slaapverwekkend maar verdovend**

ERGENS OP GEWEZEN WORDEN IS DUS NIET VRIJBLIJVEND

HET ROEPT DE LEERLING TOT DIENS EIGEN AANDACHT

niet om er een mening over te geven of een 'like'
dat is de trivialisering van de aandacht
een neo-liberale 'freedom of shopping'

maar de vrijheid om aandacht aan de wereld te schenken

en zicht te krijgen op wat de wereld van mij vraagt

“zich inlaten met de wereld” (Böhm)

‘difficult freedom’ (Levinas)

“doing what only I can do”

DE WERELD IS IMMERS NIET ALLEEN OBJECT

OBJECT OM OVER TE LEREN
OBJECT OM TE BEGRIJPEN
OBJECT OM IN DE GREEP TE KRIJGEN

DE WERELD VERSCHIJNT OOK ALS VRAAG,
ALS APPEL, ALS SUBJECT

een plant moet niet 'bedacht' worden, maar bemest en bewaterd
een dier vraagt zorg en aandacht van mij
de andere mens vraagt zorg en aandacht van mij
een kind vraagt tijd en ruimte om aan te komen in de wereld

IMPLICATIES VOOR CURRICULUM EN DIDACTIEK

CURRICULUM

GEEN 'LEERSTOF,' GEEN LIJST VAN 'KENNEN EN KUNNEN'

MAAR DEUREN NAAR DE WERELD EN DEUREN NAAR JEZELF

**Hoe openbaart de wereld zich in gymnastiek, geschiedenis,
zingen, tekenen, rekenen, lezen, schrijven, enzovoorts?**

**CRUCIAAL IS OF DE LEERLING DE WERELD
OOK ALS VRAAG, APPEL EN OPGAVE KAN ONTMOETEN**

**Hoe kom je jezelf tegen in gymnastiek, geschiedenis,
zingen, tekenen, rekenen, lezen, schrijven, enzovoorts?**

BIJVOORBEELD ZO

EEN NATIONALE CAMPAGNE

VOOR IEDER KIND EEN KONIJN!

HET BELANG VAN ONDERWIJS MET KONIJN-KWALITEIT

TE BEGINNEN IN HET CURRICULUM

DIDACTIEK

EEN AANDACHTSDIDACTIEK

EEN AANDACHTSMOMENT

de leerling tot aandacht brengen
iets onder de aandacht van de leerling brengen

EEN INTELLECTUEEL MOMENT

intellectuele verdieping
met voldoende bescheidenheid
'intellectual humility'

EEN OORDEELSMOMENT

“Nu dat dit in mijn aandacht is gekomen,
en ik me daar met bescheidenheid in heb verdiept,
ook om zicht te krijgen op wat het van mij vraagt,
hoe ga ik vanaf hier verder met mijn leven?”

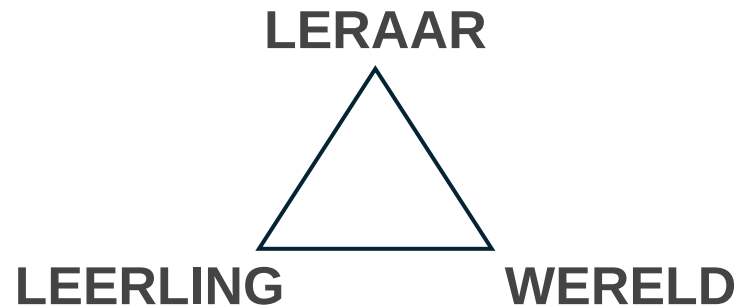

Simone Weil 1909-1943

TOT SLOT: HET GEZAG VAN DE WERELD

IN EEN 'DYADISCHE ENSCENERING' VAN HET ONDERWIJS
STAAT DE LERAAR IN HET CENTRUM VAN DE AANDACHT
EN WORDT DAARMEE GEMAKKELIJK EEN BRON VAN MACHT

HET BELANG VAN DE TRIADISCHE ENSCENERING VAN HET ONDERWIJS

IN EEN TRIADISCHE ENSCENERING RICHT DE LERAAR
DE AANDACHT VAN DE LEERLING OP DE WERELD
ZODAT DIE ALS BRON VAN GEZAG KAN VERSCHIJNEN

ONGEVEER ZO

WAT OOK HELPT OM TE ZIEN DAT ONS WERK TIJDELIJK IS

we zijn een tijdelijke reisgenoot
in het leven van de nieuwe generatie

we proberen de aandacht te richten en vast te houden
zodat de 'eerste vraag' kan blijven klinken

Maar “every teacher must learn how to stop teaching, when the time comes.
That is a difficult art. Only a few are
able, when the time is right, to allow reality to take their place.”

Bertolt Brecht

Ons werk is klaar (en ‘af’) wanneer de leerling zich naar ons keert en zegt: “Bedankt voor de hulp, maar vanaf nu wil ik zelf verantwoordelijkheid dragen voor mijn aandacht.”

BEDANKT

VOOR DE AANDACHT

THE UNIVERSITY
of EDINBURGH

